

Lapset arvioivat ulkomaalais- taustaisten ominaisuuksia kyselyssä, joka kummastuttaa opettajia

Viidesluokkalaisille suunnatun kyselyn kysymykset saivat viime syksynä runsaasti kritiikkiä. Nyt kyselyä on muokattu, mutta osa opettajista ja vanhemmista ajattelee, että muokkaukset eivät ole riittäviä.

Aalto-yliopiston ja Harvardin yliopiston tutkimushankkeessa kartoitetaan viidesluokkalaisten kokemuksia kiusaamisesta ja ennakkoluuloista. KUVA: VEERA VISAPÄÄ

[Roosa Oksanen HS](#)

14.10. 13:16 | Päivitetty 14.10. 14:23

VIIDESLUOKKALAISILLE suunnattu kyselytutkimus herättää jälleen keskustelua siitä, millaisia asioita lapsilta voidaan kysyä.

Kysely on osa Aalto-yliopiston ja Harvardin yliopiston tutkijoiden tutkimushanketta, jossa kartoitetaan viidennen luokan oppilaiden ja opettajien kokemuksia kiusaamisesta ja ennakkoluuloista.

Mukana hankkeessa on muun muassa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi.

Kyselyiden toteuttaminen alkoi viime syksynä. Ensimmäinen kysely sai silloin osakseen runsaasti kritiikkiä. Kyselyssä oppilaita pyydettiin muun muassa arvioimaan väitettä ”suomalaiset ovat älykkäämpiä kuin ulkomaalaiset” ja nimeämään luokkansa suosituimpia ja epäsuosituimpia oppilaita.

Tuolloin apulaisprofessori, tutkimuksen vastuullinen johtaja [Matti Sarvimäki](#) [kertoi](#) HS:lle, että kyselyä muokataan saadun palautteen perusteella.

Lue lisää: [Lapsia pyydettiin arvioimaan, kuka luokalla on epäsuosituin ja ovatko suomalaiset älykkäämpiä kuin ulkomaalaiset – Kyselyn tekijät kertovat nyt, miksi](#)

Lue lisää: [Karvin tutkimuskysely järkytti luokkani oppilaita](#)

Kysely toteutetaan taas tänä syksynä. Muun muassa helsinkiläinen erityisluokanopettaja [Annemaria Laitinen](#) ihmettelee nyt esimerkiksi sitä, miksi mukana on edelleen sana-assosiaatiotehtävä, jossa näytölle ilmestyy suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia nimiä yhdistettynä satunnaisesti erilaisiin ominaisuuksiin.

”Yksi kollega sanoi, ettei aio teettää kyselyä oppilailleen. Juttelimme hänen kanssaan kyselyn vastakkainasettelusta: osa kysymyksistä on sellaisia, että mitä tahansa vastaat, niin joka tapauksessa siitä jää epämiellyttävä tunne.”

Laitinen kertookin ohjeistaneensa oppilaitaan hyppäämään sellaisten kohtien ohi, jotka oppilaat kokevat loukkaaviksi.

KYSELYÄ muokattiin viime syksynä saadun palautteen perusteella, Sarvimäki kertoo nyt. Kyselyn toinen osa toteutettiin jo viime keväänä.

Esimerkiksi pyyntöä arvioida väitettä ”suomalaiset ovat älykkäämpiä kuin ulkomaalaiset” muokattiin.

Nyt oppilas voi valita muun muassa väitteistä ’maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat älykkäämpiä kuin muut oppilaat’, ’maahanmuuttajataustaiset ja muut oppilaat ovat yhtä älykkäitä’ ja ’muut oppilaat ovat älykkäämpiä kuin maahanmuuttajataustaiset oppilaat’.

Muutama kysymys poistettiin. Vastaajaa ei esimerkiksi enää pyydetä valitsemaan luokaltaan kolmea oppilasta, joista hän pitää vähiten.

”Kun keskustelin erään vanhemman kanssa, kysymys oli hänen suussa jo muuttunut muotoon ’ketä vihaat eniten’. Päätimme, että kysymys ei tuo riittävästi lisätietoa suhteessa mahdollisuuteen tulkita se tällä tavoin”, Sarvimäki sanoo.

Myös opettajien ohjeistusta kehitettiin. Ohjeissa pyydetään nyt esimerkiksi painottamaan sitä, että oppilas voi jättää vastaamatta kysymyksiin, jotka hän kokee epämiellyttäväksi.

”Siitä ei ole mukava kysyä, eikä kysymyksiin ole mukavaa vastata.”

Sarvimäen mukaan palautetta opettajilta on tänä syksynä jälleen tullut, mutta huomattavasti vähemmän kuin viime syksynä.

Mukana on yhä epämukavia kysymyksiä, Sarvimäkin sanoo.

”Se on väistämätöntä, koska on tosi ahdistavasta asiasta. Siitä ei ole mukava kysyä, eikä kysymyksiin ole mukavaa vastata. Mutta tilanne ei parane, jos emme tunnista syrjinnän ja ulossulkemisen yleisyyttä ja pyri vähentämään niitä.”

KYSELYN muokkaamisessa hyödynnettiin muun muassa opettajapaneelleja. Annemaria Laitinen oli mukana kahdessa niistä. Viimeisin paneeli järjestettiin tänä syksynä.

Laitista pyydettiin paneeliin sen jälkeen, kun hän laittoi tutkijoille palautetta viime syksyn kyselystä ja kieltäytyi teettämästä kevään kyselyä oppilailleen.

Hän oli tyytyväinen paneelissa käytyyn keskusteluun ja ajatteli, että kyselyä on nyt saatu muokattua paremmaksi.

Laitinen kertoo kuitenkin joutuneensa tänä syksynä pettymään. Vaikka kysymyksenasettelut olivat nyt parempia, kysymysten sisältö oli hänestä edelleen arveluttavaa.

Laitinen näki vilauksen muutamasta oppilaille suunnatusta kysymyksestä, ja etenkin sana-assosiaatiotehtävä tuntui hänestä ikävältä.

”Yksi oppilaani myös sanoi kesken kyselyn, että täällä on kysymys, johon en halua vastata.”

Myös opettajille on oma kyselynsä. Laitinen kertoo jättäneensä siitä väliin monta kysymystä – erityisesti niitä, joissa hänen olisi pitänyt valita omista oppilaistaan erilaisin perustein.

”Ne auttavat meitä ymmärtämään luokan dynamiikkaa.”

JUURI syksyn kyselyssä mukana oleva sana-assosiaatiotehtävä on jälleen herättänyt keskustelua, Sarvimäki sanoo. Tehtävä nousi esiin kritiikissä jo viime syksynä.

Kyseessä on tunnettu IAT-testi, josta HS [kertoi](#) jo vuonna 2016. Testi mittaa, miten voimakkaasti vastaaja assosioi myönteisiä tai kielteisiä asioita, kuten iloisuus, ilkeys, onnellisuus tai kärsimys, eri ihmisryhmiin kuuluviin henkilöihin, kuten homoihin, heteroihin, mustiin ja valkoisiin.

Palautetta on tullut myös kysymyksistä, joissa oppilaan pitää valita luokan muita oppilaita erilaisin perustein.

Nämä kysymykset ovat Sarvimäen mukaan yksi tutkimuksen tärkeimmistä osista.

”Ne auttavat meitä ymmärtämään luokan dynamiikkaa: miten ystävyssuhteet muodostuvat ja mitkä asiat lisäävät riskiä tulla kiusatuksi tai kiusaajaksi.”

Osa palautteen antajista on Sarvimäen mukaan myös esittänyt, ettei tämän ikäisillä lapsilla ole ennakoluuloja.

”Se tuskin on totta. Aikaisemman tutkimuksen perusteella on selvää, että maahanmuuttajien lapset joutuvat paljon useammin kiusatuiksi ja ovat huomattavasti yksinäisempiä kuin muut lapset. Nähdäkseni tilanne on paljon vakavampi kuin mitä yleisesti ymmärretään.”

MYÖS Annemaria Laitinen ajattelee, että kyselyn aihe on tärkeä ja että ennakoluuloja on tärkeä selvittää.

Lisäksi hän ymmärtää, ettei se ole helppoa.

”On varmaan vaikea löytää hyviä kysymyksiä, joista ei tulisi olo, että oho, tuonhan voi ymmärtää noinkin.”

Hän aikoo laittaa kyselystä taas palautetta. Laitisen mielestä kyselyssä on edelleen asioita, jotka pitäisi pystyä selittämään oppilaille etukäteen – mutta selittämisessä taas on riski, että siinä johdattaa oppilaita vastaamaan jollain tavalla.

”Totesin jälleen, että jos kysely pysyy tällä linjalla, emme käytä siihen enää aikaa.”

”Työ kyselyn parantamiseksi jatkuu ja saamamme palaute on tässä erittäin arvokasta.”

KYSELYYN on Sarvimäen mukaan jäänyt vastaamatta muutamilta kokonaisilta kouluilta.

”Surullinen puoli siinä on, että jos useampi koulu jättää kokonaan vastaamatta, emme pysty luotettavasti arvioimaan kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisyyn tähtäävän toiminnan vaikuttavuutta. Käsittääkseni lähes kaikki toivovat tehokkaita välineitä näiden asioiden käsittelyyn. On tärkeää selvittää mitkä lähestymistavat oikeasti toimivat ja mitkä eivät.”

Ehdotukset kyselyn parantamiseksi käydään edelleen huolellisesti läpi.

”Viime syksynä olimme selvästi ilmaisseet jotkut asiat huonosti. Nyt ne ovat parempia, mutta eivät varmasti täydellisiä. Työ kyselyn parantamiseksi jatkuu ja saamamme palaute on tässä erittäin arvokasta.”

Tehtävä on kuitenkin Sarvimäen mukaan vaikea.

"Olisi helppoa tehdä kysely, johon on mukava vastata, mutta jossa ei ole lainkaan informaatiota. Tavoitteemme on minimoida kyselyn epämukavuutta, mutta samalla tehdä näkyväksi myös ikäviä asioita, joita lapset joka tapauksessa joutuvat kohtaamaan."